

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ - ШТИП
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

UDC 81
UDC 82
UDC 008

ISSN 2545-3998
DOI: 10.46763/palim

ПАЛИМПСЕСТ

МЕЃУНАРОДНО СПИСАНИЕ ЗА ЛИНГВИСТИЧКИ, КНИЖЕВНИ
И КУЛТУРОЛОШКИ ИСТРАЖУВАЊА

PALIMPSEST

INTERNATIONAL JOURNAL FOR LINGUISTIC, LITERARY
AND CULTURAL RESEARCH

PALMK, VOL 5, NO 9, STIP, 2020

ГОД. V, БР. 9
ШТИП, 2020

VOL. V, NO 9
STIP, 2020

ПАЛИМПСЕСТ

**Меѓународно списание за лингвистички, книжевни
и културолошки истражувања**

PALIMPSEST

**International Journal for Linguistic, Literary
and Cultural Research**

**Год. 5, Бр. 9
Штип, 2020**

**Vol. 5, No 9
Stip, 2020**

PALMK, VOL 5, NO 9, STIP, 2020
DOI: <https://doi.org/10.46763/palim209>

ПАЛИМПСЕСТ

Меѓународно списание за лингвистички, книжевни
и културолошки истражувања

ИЗДАВА

Универзитет „Гоце Делчев“, Филолошки факултет, Штип,
Република С. Македонија

ГЛАВЕН И ОДГОВОРЕН УРЕДНИК

Ранко Младеноски

УРЕДУВАЧКИ ОДБОР

Виктор Фридман, Универзитет во Чикаго, САД
Толе Белчев, Универзитет „Гоце Делчев“, Република С. Македонија
Нина Даскаловска, Универзитет „Гоце Делчев“, Република С. Македонија
Ала Шешкен, Универзитет Ломоносов, Руска Федерација
Олга Панкина, НВО Македонски културен центар, Руска Федерација
Георгета Раца, Универзитет Банат, Романија
Астрид Симоне Грослер, Универзитет Банат, Романија
Горан Калоѓера, Универзитет во Ријека, Хрватска
Дејан Дуриќ, Универзитет во Ријека, Хрватска
Шандор Чеглеѓи, Универзитет во Панонија, Унгарија
Ева Бус, Универзитет во Панонија, Унгарија
Хусејин Озбај, Универзитет Гази, Република Турција
Зеки Ѓурел, Универзитет Гази, Република Турција
Елена Дараданова, Универзитет „Св. Климент Охридски“, Република Бугарија
Ина Христова, Универзитет „Св. Климент Охридски“, Република Бугарија
Џозеф Пониах, Национален институт за технологија, Индија
Сатхарај Венкатесан, Национален институт за технологија, Индија
Петар Пенда, Универзитет во Бања Лука, Босна и Херцеговина
Данило Капасо, Универзитет во Бања Лука, Босна и Херцеговина
Мета Лах, Универзитет во Љубљана, Република Словенија
Намита Субиото, Универзитет во Љубљана, Република Словенија
Ана Пеличер-Санчез, Универзитет во Нотингам, Велика Британија
Мајкл Грини, Универзитет во Нотингам, Велика Британија
Татјана Ѓурин, Универзитет во Нови Сад, Република Србија
Диана Поповиќ, Универзитет во Нови Сад, Република Србија
Жан Пол Мејер, Универзитет во Стразбур, Република Франција
Жан Марк Веркруз, Универзитет во Артуа, Република Франција
Регула Бусин, Швајцарија
Нагале Фиорето, Универзитет во Перуца, Италија
Оливер Хербст, Универзитет во Вурцбург, Германија

PALIMPSEST

International Journal for Linguistic, Literary
and Cultural Research

PUBLISHED BY

Goce Delcev University, Faculty of Philology, Stip,
Republic of N. Macedonia

EDITOR-IN-CHIEF

Ranko Mladenoski

EDITORIAL BOARD

Victor Friedman, University of Chicago, United States of America
Tole Belcev, Goce Delcev University, Republic of N. Macedonia
Nina Daskalovska, Goce Delcev University, Republic of N. Macedonia
Alla Sheshken, Lomonosov Moskow State University, Russian Federation
Olga Pankina, NGO Macedonian Cultural Centre, Russian Federation
Georgeta Rata, Banat University, Romania
Astrid Simone Grosler, Banat University, Romania
Goran Kalogjera, University of Rijeka, Croatia
Dejan Duric, University of Rijeka, Croatia
Sándor Czegledi, University of Pannonia, Hungary
Éva Bús, University of Pannonia, Hungary
Husejin Ozbaj, GAZI University, Republic of Turkey
Zeki Gurel, GAZI University, Republic of Turkey
Elena Daradanova, Sofia University "St. Kliment Ohridski", Republic of Bulgaria
Ina Hristova, Sofia University "St. Kliment Ohridski", Republic of Bulgaria
Joseph Ponniah, National Institute of Technology, India
Sathyaraj Venkatesan, National Institute of Technology, India
Petar Penda, University of Banja Luka, Bosnia and Herzegovina
Danilo Capasso, University of Banja Luka, Bosnia and Herzegovina
Meta Lah, University of Ljubljana, Republic of Slovenia
Namita Subiotto, University of Ljubljana, Republic of Slovenia
Ana Pellicer Sanchez, The University of Nottingham, United Kingdom
Michael Greaney, Lancaster University, United Kingdom
Tatjana Durin, University of Novi Sad, Republic of Serbia
Diana Popovic, University of Novi Sad, Republic of Serbia
Jean-Paul Meyer, University of Strasbourg, French Republic
Jean-Marc Vercruysse, Artois University, French Republic
Regula Busin, Switzerland
Natale Fioretto, University of Perugia, Italy
Oliver Herbst, University of Wurzburg, Germany

РЕДАКЦИСКИ СОВЕТ

Драгана Кузмановска
Толе Белчев
Нина Даскаловска
Билјана Ивановска
Светлана Јакимовска
Марија Леонтиќ
Јована Караникиќ Јосимовска

ЈАЗИЧНО УРЕДУВАЊЕ

Даница Гавриловска-Атанасовска (македонски јазик)
Весна Продановска (англиски јазик)
Толе Белчев (руски јазик)
Билјана Ивановска (германски јазик)
Марија Леонтиќ (турски јазик)
Светлана Јакимовска (француски јазик)
Јована Караникиќ Јосимовска (италијански јазик)

ТЕХНИЧКИ УРЕДНИК

Славе Димитров

АДРЕСА

ПАЛИМПСЕСТ

РЕДАКЦИСКИ СОВЕТ

Филолошки факултет
ул. „Крсте Мисирков“ бр. 10-А
п. фах 201
МК-2000 Штип, С. Македонија

<http://js.ugd.edu.mk/index/PAL>

Меѓународното научно списание „Палимпсест“ излегува двапати годишно во печатена и во електронска форма на посебна веб-страница на веб-порталот на Универзитетот „Гоце Делчев“ во Штип:

<http://js.ugd.edu.mk/index.php/PAL>

Трудовите во списанието се објавуваат на следните јазици: македонски јазик, англиски јазик, германски јазик, француски јазик, руски јазик, турски јазик и италијански јазик.

Трудовите се рецензираат.

EDITORIAL COUNCIL

Dragana Kuzmanovska
Tole Belcev
Nina Daskalovska
Biljana Ivanovska
Svetlana Jakimovska
Marija Leontik
Jovana Karanikik Josimovska

LANGUAGE EDITORS

Danica Gavrilovska-Atanasovska (Macedonian language)
Vesna Prodanovska (English language)
Tole Belcev (Russian language)
Biljana Ivanovska (German language)
Marija Leontik (Turkish language)
Svetlana Jakimovska (French language)
Jovana Karanikik Josimovska (Italian language)

TECHNICAL EDITOR

Slave Dimitrov

ADDRESS

PALIMPSEST

EDITORIAL COUNCIL

Faculty of Philology
Krste Misirkov 10-A
P.O. Box 201
MK-2000, Stip, N. Macedonia

<http://js.ugd.edu.mk/index/PAL>

The International Scientific Journal “Palimpsest” is issued twice a year in printed form and online at the following website of the web portal of Goce Delcev University in Stip: <http://js.ugd.edu.mk/index.php/PAL>

Papers can be submitted and published in the following languages: Macedonian, English, German, French, Russian, Turkish and Italian language.

All papers are peer-reviewed.

BIBLIOGRAPHIC INFORMATION

Journal Name	PALIMPSEST International Journal for Linguistic, Literary and Cultural Research
Abbreviation	PALMK
ISSN (print)	2545-398X
ISSN (online)	2545-3998
Knowledge field:	UDC 81
UDC code	UDC 82 UDC 008
Article Format	HTML/ PDF; PRINT/ B5
Article Language	Macedonian, English, German, French, Russian, Turkish, Italian
Type of Access	Open Access e-journal
Type of Review	Double-blind peer review
Type of Publication	Electronic version and print version
First Published	2016
Publisher	Goce Delcev University, Faculty of Philology, Stip, Republic of N. Macedonia
Frequency of Publication	Twice a year
Subject Category	Language and Linguistics, Literature and Literary Theory, Education, Cultural Studies
Chief Editor	Ranko Mladenoski
Country of Origin	Republic of N. Macedonia
Online Address	http://js.ugd.edu.mk/index.php/PAL
E-mail	palimpsest@ugd.edu.mk
Profiles	Academia.edu https://www.ugd.academia.edu/PALIMPSESTПАЛИМПСЕСТ Research Gate https://www.researchgate.net/profile/Palimpsest_Palimpsest2 Facebook Palimpsest / Палимпсест Twitter https://twitter.com/palimpsest-22 SCRIBD https://www.scribd.com/user/359191573/Palimpsest-Палимпсест BIBLIOGRAPHIC

СОДРЖИНА / TABLE OF CONTENTS

11 ПРЕДГОВОР

Билјана Ивановска, уредник на „Палимпсест“

FOREWORD

Biljana Ivanovska, editor of “Palimpsest”

ЈАЗИК / LANGUAGE

15 Milena Sazdovska-Pigulovska

DEFINITION AND CLASSIFICATION OF PHRASEOLOGICAL EXPRESSIONS AND PROBLEMS OF IDIOMATIC EQUIVALENCE IN TRANSLATION

29 Милена Касапоска-Чадловска

НЕКОИ ФРАНЦУСКИ КОНСТРУКЦИИ СО НЕЗАДОЛЖИТЕЛЕН АТРИБУТ НА ДИРЕКТЕН ОБЈЕКТ И НИВНИТЕ МАКЕДОНСКИ ЕКВИВАЛЕНТИ

Milena Kasaposka-Chadlovska

SOME FRENCH CONSTRUCTIONS WITH OPTIONAL DIRECT OBJECT ATTRIBUTE AND THEIR MACEDONIAN EQUIVALENTS

41 Mariantonia Tramite

HIKIKOMORI: ANALISI LINGUISTICA E PROPOSTE DI TRADUZIONE IN LINGUA ITALIANA DI UN NEOLOGISMO 2.0

Mariantonia Tramite

HIKIKOMORI: LINGUISTIC ANALYSIS AND TRANSLATION SUGGESTIONS IN ITALIAN LANGUAGE OF A 2.0 NEOLOGISM

53 Eleonora Fois

THE RENDITION OF METAPHORS AND THE TRANSLATOR'S INFLUENCE IN THE ENGLISH TRANSLATION OF GRAZIA DELEDDA'S LA MADRE

67 Gülşen Yılmaz

“SÜNGÜ” KELİMESİNİN ETİMOLOJİSİ ÜZERİNE

Gülşen Yılmaz

THE ETYMOLOGY OF THE WORD “SÜNGÜ”

75 Марија Леонтик

ЗБОРОВНИТЕ ГРУПИ СО ПОСТПОЗИЦИЈА ВО ТУРСКИОТ ЈАЗИК И НИВНОТО ПРЕДАВАЊЕ ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК

Marija Leontik

WORD GROUPS WITH A POSTPOSITION IN TURKISH LANGUAGE AND THEIR EQUIVALENCE IN MACEDONIAN LANGUAGE

- 87 Виолета Јанушева**
ПЕРИФРАЗИТЕ ВО МАКЕДОНСКИОТ СТАНДАРДЕН ЈАЗИК
Violeta Janusheva
THE PERIPHRASES IN MACEDONIAN STANDARD LANGUAGE
- 99 Silvana Neshkovska**
THE RHETORIC BEHIND POLITICAL RESIGNATION SPEECHES
- 113 Мери Лазаревска**
НИТУ АНГЛИСКИ НИТУ МАКЕДОНСКИ (КРАТКА АНАЛИЗА
НА АНГЛИЗМИТЕ ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК И НИВНА /НЕ/
ОПРАВДАНОСТ)
Meri Lazarevska
NEITHER ENGLISH NOR MACEDONIAN (SHORT ANALYSIS OF THE
ENGLISH BORROWINGS IN THE MACEDONIAN LANGUAGE AND THEIR
/NON/JUSTIFICATION)

КНИЖЕВНОСТ / LITERATURE

- 123 Chiara Fusco**
VICO E LA CONTEMPORANEITÀ: VISIONI DELLA LETTERATURA IN
VICO, QUASIMODO E MONTALE
Chiara Fusco
VICO AND CONTEMPORANEITY: VISIONS OF LITERATURE IN VICO,
QUASIMODO AND MONTALE
- 135 Mirko Mondillo**
«ADESSO TU MI DICI COSA VUOI FARE DI ME». TIMIRA. ROMANZO
METICCIO E L'IPERMODERNO ITALIANO
Mirko Mondillo
«NOW YOU TELL ME WHAT YOU WANT TO DO ABOUT ME». TIMIRA.
ROMANZO METICCIO AND THE ITALIAN HYPERMODERNITY
- 149 Marcella Di Franco**
IL LIRISMO NOSTALGICO E L'ALIENAZIONE MODERNA IN CORRADO
ALVARO
Marcella Di Franco
NOSTALGIC LYRISM AND MODERN ALIENATION IN CORRADO ALVARO
- 161 Марија Ѓорѓиева Димова**
МЕМОРИЈАТА НА РОМАНОТ, РОМАНОТ КАКО МЕМОРИЈА
Marija Gjorgjieva Dimova
THE MEMORY OF THE NOVEL, THE NOVEL AS A MEMORY

- 171 Славчо Ковилоски**
КРВТА НЕ Е ВОДА: НАРОДНАТА ПЕЈАЧКА ДАФА ЦЕПЕНКОВА
Slavcho Koviloski
BLOOD IS THICKER THAN WATER - THE INTERPRETER OF FOLK SONGS: DAFA CEPENKOVA
- 179 Маријана Горгиева-Ристевска, Ранко Младеноски**
СЕМИОЛОГИЈА НА НЕАНТРОПОМОРФНИОТ ЛИК ВО РОМАНОТ „ЌЕРКАТА НА МАТЕМАТИЧАРОТ“ ОД ВЕНКО АНДОНОВСКИ
Marijana Gorgieva-Ristevska, Ranko Mladenoski
THE SEMIOLOGY OF THE NON-ANTHROPOMORPHIC CHARACTERS FROM THE NOVEL “THE MATHEMATICIAN’S DAUGHTER” BY VENKO ANDONOVSKI
- КУЛТУРА / CULTURE**
- 193 Ана Stefanovska**
VIRTUAL REALITY AND READING CITIES: GPS-BASED APPLICATIONS AS A NEW FORM OF LITERARY TOURISM
- 201 Оља Стојкова**
ПРЕДАТОРСКО ИЗДАВАШТВО
Olja Stojkova
PREDATORY PUBLISHING
- 213 Екатерина Намичева, Петар Намичев**
ТРАДИЦИОНАЛНАТА АРХИТЕКТУРА – МОДЕЛИ НА ЗАШТИТА И ЗАЧУВУВАЊЕ НА ФУНКЦИЈАТА
Ekaterina Namicheva, Petar Namichev
TRADITIONAL ARCHITECTURE – MODELS OF PROTECTION AND PRESERVATION OF FUNCTION
- МЕТОДИКА НА НАСТАВАТА / TEACHING METHODOLOGY**
- 225 Нина Даскаловска**
ПРИОДИ И АКТИВНОСТИ ЗА ИНТЕГРИРАЊЕ НА ВОКАБУЛАРОТ ВО НАСТАВАТА
Nina Daskalovska
APPROACHES AND ACTIVITIES FOR INTEGRATING VOCABULARY IN LANGUAGE INSTRUCTION
- 239 Blerina Nuhi, Brikena Xhaferi**
EVALUATING CRITICAL THINKING COMPONENT OF HIGH SCHOOLS IN SKOPJE

253 Arbnora Sulejmani, Brikena Xhaferi

TECHNIQUES WHICH PROMOTE CRITICAL THINKING IN ELT – A STUDY CONDUCTED IN HIGH SCHOOLS OF SKOPJE

265 Марија Гркова

ОБЈЕКТИВНИ ТЕСТОВИ ЗА МЕРЕЊЕ НА ПОСТИГНУВАЊАТА НА УЧЕНИЦИТЕ И ТЕСТИРАЊЕТО ВО НАСТАВАТА

Marija Grkova

THE CLASSROOM TEST AND THE OBJECTIVE TESTS FOR MEASURING STUDENTS ACHIEVEMENTS

ПРИКАЗИ / BOOK REVIEWS

277 Кирил Трајчев

РУСКАТА ПОТРАГА ПО БОЖЈАТА МУДРОСТ

Kiril Trajchev

RUSSION QUEST FOR THE WISDOM OF GOD

291 Monika Zázrivcová

COMPTE-RENDU : « LES INTERFÉRENCES LINGUISTIQUES DU FRANÇAIS SUR LE SLOVAQUE. L'EXEMPLE DU SYSTÈME VERBAL », PAR LUCIA RÁČKOVÁ ET FRANÇOIS SCHMITT

Monika Zázrivcová

REVIEW: “LES INTERFÉRENCES LINGUISTIQUES DU FRANÇAIS SUR LE SLOVAQUE. L'EXEMPLE DU SYSTÈME VERBAL” (FRENCH LINGUISTIC INTERFERENCES ON SLOVAK. THE EXAMPLE OF THE VERBAL SYSTEM), BY LUCIA RÁČKOVÁ AND FRANÇOIS SCHMITT

295 Ранко Младеноски, Софија Иванова

СОВРЕМЕНАТА КНИЖЕВНОСТ МЕЃУ ЗАПАДНИОТ АНТРОПОЦЕНТРИЗАМ И ИСТОЧНАТА ТЕОДИЦЕЈА

Ranko Mladenoski, Sofija Ivanova

CONTEMPORARY LITERATURE BETWEEN ANTHROPOCENTRISM AND EASTERN THEODICY

ДОДАТОК / APPENDIX

311 ПОВИК ЗА ОБЈАВУВАЊЕ ТРУДОВИ

ВО МЕЃУНАРОДНОТО НАУЧНО СПИСАНИЕ „ПАЛИМПСЕСТ“

CALL FOR PAPERS

FOR THE INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL “PALIMPSEST”

ПРЕДГОВОР

Почитувани читатели,

Со објавувањето на деветтиот број на списанието „Палимпсест“ се одбележува и потврдува неговото петгодишно постоење. Тековниот број на ова списание обработува теми кои се однесуваат на областите јазик, книжевност, методика на наставата и културологија и тие се напишани на македонски, англиски, италијански и турски јазик. Тематските области што ги покриваат овие статии се доволно разнолики да го привлечат вниманието на нашите колеги, наставници, студенти, но и доволно мотивирачки да го одржат современиот чекор со актуелните феномени на истражување од горенаведените области. Од објавените трудови во овој број како најбројни се јавуваат авторите од Македонија (Милена Саздовска-Пигуловска, Милена Касапоска-Чадловска, Марија Леонтиќ, Виолета Јанушева, Силвана Нешковска, Мери Лазаревска, Марија Ѓорѓиева Димова, Славчо Ковилоски, Маријана Ѓорѓиева-Ристевска, Ана Стефановска, Оља Стојкова, Екатерина Намичева, Петар Намичев, Нина Даскаловска, Блерина Нухи, Арбнора Сулејмани, Брикена Џафери, Марија Ѓркова, Кирил Трајчев, Ранко Младеноски, Софија Иванова), потоа од Словачка Моника Зазривчова (Monika Zázrivcová), од Австрија Мариантониа Трамита (Mariantonia Tramite), од Италија Елеонора Фоа (Eleonora Foïs), Кјара Фуско (Chiara Fusco), Мирко Мондило (Mirco Mondillo), Марчела ди Франко (Marcella Di Franco) и од Турција Ѓулшен Јилмаз (Gülşen Yılmaz).

Доминантен јазик на статиите во овој број е македонскиот јазик, што го толкувам како наш стремеж во борбата за негово негување и зачувување како наше најголемо културно наследство, како и желбата и намерата обработените тематски содржини да бидат лесно достапни за сите заинтересирани на територијата на целата наша држава. Сепак, се јавува неопходност и од актуелизација и популаризација и на другите јазици, што укажува на фактот дека светот на јазиците е огромен и дека многу аспекти од јазиците треба да се анализираат и да се објаснат. Тоа ја покажува важноста и значењето на странските јазици во современите емпириски текови во науката за јазикот, во науката за книжевноста, методиката на наставата и во културологијата.

Како резултат на електронската достапност на ова списание и на активностите на Уредувачкиот одбор, Редакцискиот совет, рецензентите, јазичните и техничките уредници, горди сме да истакнеме дека присуството на научноистражувачки статии од различни земји од светот говори за неговата актуелност и популарност. Сите што се вклучени во создавањето на ова списание несебично се ангажираат за неговото подобрување и со своите сугестии и добронамерни критики и дискусии влијаат доволно инспиративно да привлечат современи и модерни истражувачки публикации кои ќе најдат на уште поголема читателска публика во иднина, со што современите истражувања ќе бидат широко достапни и ќе овозможат размена на знаења, идеи, како и на научни и стручни достигнувања.

Билјана Ивановска, уредник на „Палимпсест“

FOREWORD

Dear readers,

The ninth issue of “Palimpsest” marks and confirms the journal’s five year existence. The current issue of the journal covers topics related to the fields of language, literature, teaching methodology and culturology, and they are written in Macedonian, English, Italian and Turkish. The thematic areas covered by these articles are diverse enough to attract the attention of our colleagues, teachers and students, and at the same time motivating enough to keep up with the current phenomena of research in the aforementioned areas. From the published articles in this issue, the authors from Macedonia appear as the most numerous, such as Milena Sazdovska-Pigulovska, Milena Kasaposka-Chadlovska, Marija Leontik, Violeta Janusheva, Silvana Neshkovska, Meri Lazarevska, Marija Gjorgjieva Dimova, Slavco Koviloski, Marijana Gorgieva-Ristevska, Ana Stefanovska, Olja Stojkova, Ekaterina Namicheva, Petar Namichev, Nina Daskalovska, Blerina Nuhi, Arbnora Sulejmani, Brikena Xhaferi, Marija Grkova, Kiril Trajcev, Ranko Mladenoski, Sofija Ivanova, then from Slovakia Monika Zázrivcová, from Austria Mariantonina Tramite, from Italy Eleonora Fois, Chiara Fusco, Mirco Mondillo, Marcella Di Franco and from Turkey Gülşen Yılmaz.

The dominant language of the articles in this issue is the Macedonian language, which I recognize as our aspiration in the struggle for its nurturing and preservation of our greatest cultural heritage, as well as the desire and intention to make the thematic contents to be easily accessible to anyone concerned throughout our country. However, there is a need for actualization and popularization of other languages, which points to the fact that the world of languages is vast, therefore, many aspects of languages ought to be analyzed and explained. This actually proves the importance and significance of foreign languages in contemporary empirical currents in the science of language, literature, teaching methodology and culturology.

As a result of the electronic availability of this journal and the activities of the Editorial board, the reviewers, the linguistic and technical editors, we are proud to point out that the presence of scientific research articles written by authors from different countries of the world speaks of its relevance and popularity. Everyone involved in the creation of this journal is selflessly committed to its improvement and with their suggestions, well-intentioned reviews and discussions influence the submission of contemporary and modern research articles that will attract even a larger readership in the future, so that contemporary research will be widely available and will enable the exchange of knowledge, ideas, as well as scientific and professional achievements.

Biljana Ivanovska, Editor of Palimpsest

МЕМОРИЈАТА НА РОМАНОТ, РОМАНОТ КАКО МЕМОРИЈА

Марија Ѓорѓиева Димова

Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопје
marija.gorgieva@gmail.com

Апстракт: Предмет на интерес на овој текст се есеистичките промислувања на романот, понудени од страна на чешкиот автор Милан Кундера во книгите *Уметноста на романот*, *Изневерените тестаменти* и *Завесата*. Создавани во различни периоди, есеите конципираат своевидна „теорија“ и историја на романот, создадени од перспективата на авторот и на читателот Кундера. Неговите есеи ги читаме врз фонот на теоријата на интертекстуалноста и на жанрот, понудени од страна на Ренате Лахман, на Елизабет Веселинг и на Михаил Бахтин, а со цел да ја елаборираме нашата теза дека: Кундера ја афирмира интертекстуалноста како базичен механизам преку којшто романот ја манифестира (само)свеста за сопствената жанровска традиција, за сопствените конвенции и кодови, во исто време впишувајќи се себеси во текстуалната меморија на жанрот – преосмислувајќи ја и создавајќи сопствен мнемонички простор.

Клучни зборови: *есеј, роман, интертекстуалност, меморија, жанровска автореференцијалност.*

Романсиерот кој говори за уметноста на романот не е професор кој расправа од катедра. Многу подобро е да го замислите како сликар кој ве дочекува во своето ателје каде што од сите страни ве посматраат слики, потпрени на ѕид. Тој ќе ви говори за себе, но, уште повеќе, за другите, за романите коишто ги сака и коишто, потајно, се присутни во неговото дело. Според своите вредносни критериуми пред вас ќе го препоблече сето *минато* на историјата на романот и, на тој начин, ќе ви ја открие сопствената поетика на романот, која му припаѓа само нему, така што, сосема природно, таа ќе се спротивстави на поетиките на другите писатели. Ќе стекнете впечаток дека, зачудени, слегувате на самото дно на историјата каде што се одлучува за *иднината* на романот, таму каде што тој се создава, се развива, низ кавги, низ судири и низ соочувања.

Милан Кундера, *Завесата*

Теориски контекстуализации

Настанувањето на овој текст има своја анегдотска предлошка, токму како што голем број од есеите на Милан Кундера се темелат врз анегдотски преттекст. Имено, средбата со есеистичките расправи на Кундера за романот беше иницирана од потребата на еден теоретичар на книжевноста и, поспецијално, на романот (но, без романсиерско искуство), да пронајде малку свеж воздух во академскиот простор, одамна контаминиран со бројни теориски и метатеориски промислувања на романескиот жанр. Веројатно,

толкувањето на поетичките ставови на еден автор, изложени во есеистички облик, се чини излишно или редундантно, со оглед на експлицитноста што ја нуди есеистичкиот дискурс во соопштувањето на авторските тези и ставови. Меѓутоа, нашата цел е да се направи видлива нишката што ги поврзува есеите од трите книги на Кундера *Уметност на романот (L'art du Roman)* (1986), *Изневерените тестаменти: есеј (Les testaments trahis: essai)* (1993) и *Завесата (Le Rideau)* (2005): нишката преку којашто се аргументира тезата за интертекстуалната концепција на романот, имплицитно заговарана од страна на чешкиот автор.¹

Теориската позадина на аргументацијата ја сочинуваат дел од тезите на Ренате Лахман, коишто се однесуваат на релацијата интертекстуалност – меморија и тезите на Елизабет Веселинг, коишто се однесуваат на книжевниот жанр. Како промотор на мнемоничките концепции на интертекстуалноста, германската компаратистка Лахман ја посматра интертекстуалноста како меморија на текстот: со посредство на интертекстуалноста, просторот на паметење е впишан во текстот на истиот начин како што текстот се впишува во просторот на меморијата, пополнувајќи ги празнините меѓу текстовите. Следствено, секој текст, преку својата интертекстуална обележаност, се впишува во текстовната меморија на културата и, истовремено, ја реорганизира и ја менува, создавајќи сопствен мнемонички простор кој, пак, е имплициран со неговата интертекстуалност (Lachmann, 1997, стр. 15-25). Според тоа, жанрот може да се посматра како една демонстрација на функционирањето на мнемоничките процеси во книжевноста, во смисла дека тој претставува облик на (книжевно/жанровско) паметење. Веселинг, пак, (низ примерот на еволуцијата на историскиот роман) ја елаборира дијахрониската перспектива на жанрот, генерално. Сфаќајќи ја жанровската еволуција како „процес на хибридизација“ (реактуализација на традиционално одвоените книжевни видови низ комбинација на нивните елементи во нови форми), Веселинг ја потенцира нормативната сила на жанровскиот репертоар: тој нуди комплекс норми кои ја регулираат продукцијата и рецепцијата на книжевните текстови, во смисла дека на авторите им нуди контекст за афирмативно или негативно надоврзување на претходниците, додека, пак, на читателите им го обезбедува интерпретативниот контекст во којшто ќе ги ситуираат конкретните текстови (Wesseling, 1990, стр. 17-25). Несомнено, жанровската нормативност, којашто функционира и на авторско, креативно и на рецепциско, читателско рамниште, меѓу другото, ја сугерира интертекстуалната перцепција на жанрот.

Интерпретативни контекстуализации

Интертекстуалната концепција на романот, постулирана во есеите на Кундера и елаборирана врз фонот на теориските премиси на Лахман и на Веселинг, ја аргументираме на неколку рамништа.

¹ Прегледот на една лична историја на романот ќе пронајдеме и во *Дневниците* на Витолд Гомбрович, на што алудира и Кундера во насловот на еден есеј од книгата *Завесата*, а кој гласи *Историјата на романот видена од ателјето на Гомбрович*.

Првото рамниште го сочинуваат тезите на Кундера за неопходноста од контекстуализирање на романот – и во творечка и во рецепциска смисла. Таа потреба е сугерирана и во рамки на дефинициите на романот, коишто се дадени во *Речникот од 61 збор* во книгата *Уметност на романот*. Овие дефиниции го ситуираат романот во жанровски контекст (дистинктивноста на романот по однос на поезијата): „Роман (и поезија) ... романот е антилирска поезија“, односно во историски контекст (транснационалниот контекст на европскиот роман). „Единствениот контекст во којшто може да се согледа вредноста на еден роман е контекстот на историјата на европскиот роман. Романсиерот не полага сметка никому, само на Сервантес“ (Kundera, 1990, стр. 123). „Романот е дело на Европа; неговото откритие, иако остварено на различни јазици, припаѓа на цела Европа. Непрекинатата низа на откритијата (а не збирот на она што е напишано) ја чини историјата на европскиот роман. Само во тој наднационален контекст може целосно да се согледа и да се сфати вредноста на едно дело (т.е. дострелот на неговото откритие)“ (Kundera, 2000, стр. 13).

Еден облик на контекстуализација на романескниот жанр претставува она што Кундера го именува како „свест за континуитетот“, а којшто го посматра во двојна смисла: од една страна, континуитетот како предуслов за рецепција на романескните текстови и, од друга страна, континуитетот како неминовност на авторската продукција. Несомнено, двојното сфаќање на континуитетот од страна на Кундера кореспондира со тезата на Елизабет Веселинг за нормативните импликации на жанровскиот репертоар и по однос на книжевната продукција и по однос на книжевната рецепција. „Духот на романот е дух на континуитетот: секое дело е одговор на претходното дело, секое дело го содржи сето претходно искуство на романот“ (Kundera, 1990, стр. 22). „Нашата свест за континуитетот е толку силна што се вpletкува во перцепцијата на секое уметничко дело“ (Kundera, 2006, стр. 12). „Ниту еден романсиер не може да излезе од историјата на романот“ (Kundera, 2006, стр. 147). „Ниту едно дело не умира во самотија. Тоа, како учинок, предизвикува некое друго дело и придвижува цел синцир од настани“ (Kundera, 2006, стр. 105). „Концепцијата на една уметност и значењето на нејзината еволуција постојано се дефинираат и се редефинираат со секое ново дело на секој уметник“ (Kundera, 2000, стр. 16).

Жанровските конвенции, книжевната историја и континуитетот, употребени како контекстуализирачки рамки во коишто Кундера го промислува романот во своите есеи, не ги имплицираат строго детерминирачките и лимитирачките аспекти на романескниот вид, ниту, пак, каузалниот принцип на неговата еволуција. Напротив, тие одат во прилог на афирмирање на интертекстуалната перцепција на романот, со оглед на тоа што овие контекстуализации ја афирмираат (интертекстуалната) конверзија автор-читател. Впрочем, овој дуалитет, којшто постојано е индициран во есеите, Кундера го потврдува и низ сопствениот пример на романсиер, којшто, како читател на туѓите романескни (и воопшто книжевни) текстови, е инспириран да ги авторизира своите читателски искуства во интерпретативно-есеистички промислувања на романот. Тоа двојство го сугерира и самиот

автор во предговорот кон *Уметност на романот*: „Мора ли да потцртам дека немам ниту најмалку теориски амбиции и дека оваа книга е само исповед на еден практичар? Делото на секој романсиер содржи имплицитно видување на историјата на романот, идејата за тоа што е романот; се обидов да направам да говори токму таа идеја за романот, којашто е неодвоива од сите мои романи“ (Kundera, 1990, стр. 7).

Во поширока смисла, ова објаснување го алибира отсутното системско толкување на романот, а во корист на слободата што ја нуди есеистичкиот пристап кон една тема – значи аспектуално, асоцијативно, субјективно, низ афирмацијата на сопствената перспектива и на сопствениот став. Оттаму, неговите есеи за романот може да се читаат како пишување за пишувањето, изведено од позиција на писател којшто ја истражува практиката на романескно пишување низ широката упатеност во историјата и во теоријата на жанрот/романот. Токму низ тој паралелизам, Кундера се афирмира и како компетентен читател со богата интертекстуална енциклопедија. На повисоко рамниште, интерпретативното плетење на интертекстуалната мрежа меѓу романите од сопственото читателско искуство, што резултира во есеистичко презентирање на она што Кундера го нарекува „мојата голема плејада“, и „лична историја на романот“ ја потврдува и иманентната интертекстуална природа на романот – неговата свест за сопствената традиција, за сопствените конвенции и кодови, за нивното почитување, но и за нивното изневерување. „Значењето на историјата на романот е потрага по тоа значење, негово постојано создавање и пресоздавање кое секогаш ретроактивно го опфаќа сето минато на романот“ (Кундера, 2000, стр. 16).

Второто рамниште каде што се заговара интертекстуалната концепција на романескниот жанр е рамништето на споредбените релации што Кундера ги повлекува меѓу одделните романи/романсиери. Притоа, компарациите не се темелат врз традиционалниот поим влијание, туку се реализираат низ интертекстуална призма, понудена од страна на искусен романсиер и на посветен читател на романот. Во таа насока, Кундера ја следи низ историјата на романот интертекстуалната селидба на она што тој го нарекува „оцрнетото наследство на Сервантес“, т.е. на „она што само романот може да го каже и да го открие“, потврдувајќи преку сопствената читателско-толкувачка практика, дека романсиерската продукција и романескната рецепција, нужно, се реализираат евокативно, реминесцентно, асоцијативно, алузивно, низ вкрстени референции, низ потребата од постоење предлошка, прототекст, поттекст што ќе се употреби како фон за разбирање.² „Што би останало од Рабле ако Стерн, Дидро, Гомбрович, Грас, Гада, Фуентес, Маркес, Киш, Ружди во своите романи не презеле некоја од неговите лудории?“ (Kundera, 2006, стр. 151). „Токму во светлината на *Тера ностра*, *Месечари* го покажува

² Токму низ сопственото читателско искуство Кундера доаѓа до сознанието дека секоја споредба меѓу книжевните текстови не е, нужно, втемелена врз влијание. „Од сите 'романи во писма', останува едно големо дело кое му одолеа на времето: Опасни вреќи на Де Лакло; на тој роман мислам додека го читам *Додека лежев и умирав*. Од блискоста на двете дела не произлегува дека едното се наоѓа под влијание на другото, туку дека тие припаѓаат на истата историја на една иста уметност“ (Kundera, 2006, стр. 151).

целиот дострел на својот естетски новитет, кој во времето на неговото појавување бил одвај видлив“ (Kundera, 2006, стр. 151-152). „А Улис! Може да го разбере само оној кому му е позната дамнешната страст на уметноста на романот кон мистериите на сегашниот миг, кон егзистенцијалниот скандал на безначајноста. Надвор од контекстот на историјата на романот *Улис* би бил само хир, неразбирлива екстраваганција на еден лудак“ (Kundera, 2006, стр. 152). „Со тоа Кафка ме потсетува на Херман Брох ... со тоа Брох ме потсетува на Витолд Гомбрович“ (Kundera, 2006, стр. 51). „Кафка, Музил, Брох, Гомбрович ... Дали создале група, школа, движење? Не, биле осаменици. Повеќепати ги нареков 'плејада на големи романсиери на Средна Европа'... сите тие биле *поети* на романот, т.е. страствени љубители на формата и на новитетот ... Сите тие го замислиле романот како голема *антилирска песна*“ (Kundera, 2006, стр. 51). „Под тоа Броховско осветлување го читам *Доктор Фаустус* на Ман... Под Броховско осветлување ја читам *Тера ностра* на Фуентес“ (Kundera, 1990, стр. 53).

Овие компаративни линкови низ коишто се реактуализираат и се реконтекстуализираат романескните текстови, од страна на авторот/читателот Кундера се двојно индикативни. Прво, споредбите имплицираат дека романсиерите за коишто говори Кундера, во исто време, се и читатели на туѓите книжевни остварувања, со што се потврдува тезата дека историјата на романот е втемелена врз принципот на „креативна рецепција“ (Mög-Grünevald, 1987). Второ, споредбите го илустрираат оној мнемоничко-интертекстуален процес за којшто говори и Ренате Лахман. Од една страна, компарациите посредуваат во воспоставувањето на интертекстуалните врски меѓу романите коишто припаѓаат на различни јазични, стилско-формациски и поетички контексти. Од друга страна, тие споредби го илустрираат начинот на којшто конкретниот романескен текст, преку својата интертекстуална обележаност, се впишува во текстовната меморија на романескниот жанр и, истовремено, го реорганизира и го менува, со оглед на тоа што создава свој мнемонички простор кој, пак, е имплициран со неговата интертекстуалност. „Тоа може да се каже за сите романи: нивната заедничка историја ги спојува во повеќекратни заемни врски, кои им ја расветлуваат смислата, кои го продлабочуваат влијанието и коишто ги штитат од заборава“ (Kundera, 2006, стр. 151).

Значи, и од позиција на автор, и од позиција на читател Кундера ја пледира интертекстуалноста како ефект на читањето: интертекстуалните линкови се активираат во зависност од книжевната компетенција на читателот и во зависност од широчината на неговата интертекстуална енциклопедија. Впрочем, во неговите есеи токму интертекстуалната меморија на романескниот жанр е поставена и како основен толкувачки контекст.

Методот на споредбени интерпретации Кундера го применува и врз анализата на одделните книжевни постапки и наративни категории, следејќи ја нивната еволуција кај различни романсиери и во различни фази од историјата на романот, но подеднакво користејќи ги и како повод за повлекување на интертекстуалните врски меѓу одделните романи. Ваквата дијахронија на романот во есеите е втемелена врз компаративниот преглед на

приказната, нараторот, ликот, композицијата, врз споредбената анализа на книжевни теми и постапки, врз теоријата на жанровите, врз прегледот на поетичките доминанти на модернизмот и врз интермедијалните релации (книжевност – сликарство – музика, книжевност – историја, книжевност – филозофија), било да ги посматра во афирмативна или во смисла на проблематизација.

Третото рамниште каде што ги констатираме интертекстуалните концепции на романот во есеите на Кундера е рамништето каде што експлицитно се коментираат мнемоничките димензии на жанрот. Впрочем, меморијата (памтењето и заборавањето) е една од темите и во романите на Кундера. Да се потсетиме на неговиот роман *Книга за смеата и за заборабот* и на антологискиот цитат во него: „Борбата на човекот против власта е борба на сеќавањето против заборабот“ (Кундера, 2008, стр. 10). Во есеите, пак, меморијата, памтењето и заборавањето се елаборирани и во поширока смисла – како антрополошки категории/константи,³ но и во потесна смисла – како жанровски одлики. (Во тој контекст, Кундера ја споредува улогата на меморијата во лириката и во романот). Во прилог на тоа, интертекстуалноста е сугерирана како основен механизам преку којшто романот ја создава сопствената жанровска меморија, преку којшто го воспоставува коментаторско-метатекстуалниот однос кон сопствената традиција, кон книжевните претходници и кон сопствените жанровски конвенции и кодови.⁴ „Романсиерот на нашиот век, носталгичен по уметноста на старите мајстори на романот, не може да го прескокне огромното искуство на 19 век“ (Кундера, 2000, стр. 18).

Во книгата есеи *Завесата* последното поглавје носи симптоматичен наслов *Роман, паметење, забораб*. Во него, Кундера сугерира две рамништа на разгледување на мнемоничките аспекти на романот:

1. Во жанровската детерминираност на романот, сфатен како: „утопија на светот кој не познава забораб“ (Kundera, 2006, стр. 137), односно како „патување низ вековите и континентите“ (Kundera, 2006, стр. 146). Притоа, мнемоничката дистинктивност на романот, повторно, се посматра и во креативна и во рецептивна смисла: „Што да направи романсиерот наспроти тој разорен забораб? Да премине преку него и да го изгради својот роман како неуништив дворец на незаборабот, како знак дека неговиот читател ќе помине низ него растресено, брзо, заборабно, никогаш не населувајќи се во него“ (Kundera, 2006, стр. 139);

2. Во композициските специфики на романот и нивните мнемонички импликации, односно во „жанровските капацитети на романот за вклопување

³ „Човекот е одвоен од минатото со две сили кои веднаш дејствуваат и соработуваат: силата на заборабот (која брише) и силата на паметење (која преобразува). Тоа е очигледно, но тешко е да се признае“ (Kundera, 2006, стр. 136).

⁴ Мнемоничките импликации на романескната интертекстуалност ја аргументираат теоријата на Елизабет Веселинг за жанровската еволуција како процес на хибридизација: ако жанровите се книжевни типови кои се менуваат низ времето, тогаш романите од различни периоди може да се поврзат како отелотворение на истиот жанровски модел во различни фази од неговиот историски развој (Wesseling, 1991, стр. 17).

на толку различни историски епохи во единствена композиција“ (Kundera, 2006, стр. 137). За Кундера, оваа постапка претставува една од новите можности што ѝ се отворија на уметноста на романот од XX век. „Секој роман поседува свој 'театар на сеќавање““ (Kundera, 2006, стр. 149), заклучува Кундера алутирајќи на „театарот на сеќавање“ што го елаборира ренесансниот филозоф Џулио Камило.⁵

Заклучок

Толкувањето на есеите на Милан Кундера низ призма на интертекстуалната перцепција на романескниот жанр што ја сугерираат тие се покажа индикативно на неколку рамништа:

1. Вертикалата повлечена помеѓу есеите објавени во трите книги, коишто се создадени во различни периоди, практично, во три различни децении, понуди релевантен увид во теоријата и во историјата на романот, изведени од позицијата на Кундера како романсиер и како читател;

2. Тој теориско-историски пресек ја исцртува меморијата на романот не само како дел од личната читателска меморија (на Кундера), туку и како иманентен принцип на жанровската еволуција на романот;

3. Во поширока смисла, интертекстуалната меморија на романот, онака како што е сугерирана низ есеите на Кундера, може да се посматра и како манифестација на процесот на т.н. „креативно паметење“ (Lachmann, 2002, стр. 221). Ако креативното паметење е вид негативно складирање на заборавеното (на потиснатото, на она што го изгубило својот знаковен квалитет), што сугерира дека не постои бришење (заборавеното може културално да се реактивира и, повторно, да ги преземе своите знаковни квалитети), тогаш интертекстуалните врски меѓу романите, повлечени од страна на Кундера, го илустрираат процесот во којшто (европскиот) роман одново самиот себеси се испишува и се препишува, односно го илустрира процесот во којшто романескниот жанр одново се дефинира низ сопствените конкретни текстуализации. Оттаму, процесот на пишување роман претставува една активност на паметење на романескниот жанр, но, паралелно, и негова нова, жанровска (ре)интерпретација. Интертекстуалното сеќавање и заборавање, односно креативното паметење, коешто е интегрирано во и илустрирано низ историјата на книжевниот вид роман, го сугерира и Кундера во реторичкото прашање: „Не е ли тоа Дон Кихот, кој по три века патување, се враќа на село, преправен во геометар?“ (Kundera, 1990, стр. 16). Секако, тоа е алузивно, реминесцентно, значи интертекстуално поврзување меѓу јунакот на Сервантес и главниот лик, геометарот К., од *Замок* на Франц Кафка;

4. Во теориско-историскиот пресек на романот, посредуван низ интертекстуално-мнемоничките техники, се манифестираат дел од оние одлики на романот за коишто говореше Михаил Бахтин: неговиот жанровски

⁵ Оваа категорија е објаснета во неговото постхумно објавено дело *Идејата за театарот* (1550). Но, афирмацијата на овој концепт, главно, е посредувана низ студијата *Уметноста на меморијата* (1966) на британската историчарка Франсис Јејтс, којашто ги истражува мнемоничките постапки во ренесансата.

витацитет, неговата пластичност и неканоничност.⁶ Од една страна, Кундера ја потенцира жанровската супериорност на романот што ја припишува на неговите капацитети за жанровски и за дискурзивни хибридизации: „Романот има извонредна моќ на интегрирање: додека поезијата и филозофијата не се во состојба да го интегрираат романот, романот е способен да ги интегрира и поезијата и филозофијата, а притоа да не изгуби ништо од својот идентитет, кој се одликува (доволно е да се потсетиме на Рабле и на Сервантес) со тенденцијата да ги опфати другите жанрови, да ги впие филозофските и научните знаења“ (Kundera, 1990, стр. 60).

Во таа смисла, и Бахтин ги констатира дијалошко-хибридизирачките механизми во романот кој „ги пародира другите жанрови (толку како жанрови), кој ја разобличува условноста на нивните форми и јазици, едни жанрови ги истиснува, а другите, преосмислувајќи ги и повторно акцентирајќи ги, ги воведува во својата внатрешна конструкција“ (Bahtin, 1989, стр. 437). Понатаму, и Кундера ја посочува онаа жанровска доминанта на романот што Бахтин ја именува како тенденција за романсирање, идентификувана со секоја сила којашто се стреми да го сруши владејачкиот систем, којашто е динамична, којашто инсистира на постојан процес и на промена, во смисла на „ослободување од сето она што е замрено, неприродно, изживеано, безживотно, условно, што го кочи развојот и ги прави стилизации на преживевани форми“ (Bahtin, 1989, стр. 437). Токму овие приоритети и привилегии на романот ги констатира и Кундера во рамки на сопственото романсиерско искуство: „Она што го посакував беше јасен и отворен поглед. Тоа го најдов во уметноста на романот. Затоа, да бидеш романсиер за мене беше нешто повеќе отколку да се занимаваш со еден од литературните жанрови, тоа беше став, мудрост, позиција, позиција која исклучува секаква идентификација со политиката, со религијата, со идеологијата, со моралот, тоа е свесна, упорна, бесна неидентификација, сфатена не како бегство или пасивност туку како отпор, предизвик, револт“ (Кундера, 2000, стр. 124).

Користена литература

- [1] Кундера, М. (2000). *Изневверените тестаменти*. Скопје: Наша книга.
- [2] Кундера, М. (2008). *Книга за смеата и за заборавот*. Скопје: Табернакул.

- [1] Bahtin, M. (1989). *O romanu*. Beograd: Nolit.
- [2] Grünevald-Mög, M. (1987). Istraživanje uticaja i recepcije. *Polja*, 335, 40-45.
- [3] Kundera, M. (1990). *Umjetnost romana*. Sarajevo: Veselin Masleša/Svjetlost.
- [4] Kundera, M. (2006). *Zavjesa*. Zagreb: Meandar.
- [5] Lachmann, R. (1997). *Memory and Literature: Intertextuality in Russian Modernism*. University of Minnesota Press.

⁶ Во есејот-интервју под наслов *Дијалог за уметноста на композицијата*, во рамки на анализата на композицијата во *Месечари* на Херман Брох, Кундера го користи поимот полифонија, за којшто говори и Михаил Бахтин: „Овој вид композиција го означувам со зборот позајмен од музикологијата: полифонија... романескната полифонија, многу повеќе, е поезија, одошто техника“ (Kundera, 1990, стр. 68-69).

- [6] Lachmann, R. (2002). *Phantasia/Memoria/Rhetorica*. Zagreb: Matica hrvatska.
[7] Wesseling, E. (1991). *Writing History as a Prophet: Postmodernist Innovations of the Historical Novel*. Amsterdam and Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.

Marija Gjorgjieva Dimova
Ss. Cyril and Methodius University, Skopje

The Memory of the Novel, the Novel as a Memory

Abstract: This text aims to elaborate the intertextual idea of the novel, as implied in Milan Kundera's three books of essays *The Art of the Novel*, *Testaments Betrayed* and *The Curtain*. Composed in different time periods, the essays 'write out' the theory and the history of the novel from Kundera's perspective as a novelist and a reader. Underscoring the awareness of the continuity the European novel inherited from Cervantes, the necessity of contextualizing the novel both in a creative and a receptive sense, Kundera's essays favour intertextuality as a fundamental mechanism through which the novel creates its own genre memory: the intertextual immanence of the novel manifests itself as an awareness of its own tradition, its conventions and codes, of their observance and/or breach. In that sense, through an essayist interpretation of the novels, which form what Kundera calls „the pleiad of great novelists “and „a personal history of the novel “, the manner is confirmed in which every novel, through its intertextual markedness, is inscribed into the textual memory of the genre, while reorganizing and changing it, considering that it creates its own mnemonic space which has, in turn, been implied with its intertextuality.

Keywords: *essay, novel, intertextuality, memory, genre autoreferentiality.*

ГОД. V
БР. 9

ПАЛИМПСЕСТ

PALIMPSEST

VOL. V
NO 9